

PROGRAMSKI STAV

ZAŠTITA PRAVA ŽIVOTINJA

Zagreb, studeni 2015.

UVOD

Zaštita prava životinja područje je koje u razvijenim društvima stječe sve veću važnost i osviještenost. Gotovo da i ne postoji moderna država zapadne demokracije koja nema pokret za zaštitu prava životinja. U modernoj terminologiji takav se pokret zove animalistički pokret. Animalistički pokret, ili pokret za oslobođenje životinja, mnogi smatraju posljednjim pokretom za oslobođenje, koji evolucijom društvenog uređenja vode prema boljem životu svih bića na Zemlji. Iako animalistički pokret postoji prilično dugo, i kroz povijest se mnogo pojedinaca borilo za 'životinjska prava', činjenica je da se službenim početkom pokreta za oslobođenje životinja smatra 1975. godina kada je izašla knjiga 'Animal Liberation' (hrvatski prijevod 'Oslobođenje životinja', Ibis grafika d.o.o., Zagreb, 1998) australskog pisca Petera Singera. Singer u predgovoru knjige govori: 'Ovo je knjiga o tiraniji ljudske nad ne-ljudskim životinjama. Ta je tiranija uzrokovala, a i danas to čini, toliku količinu bola i patnje koja se može usporediti jedino s onim patnjama koje su nastale tokom stoljeća tiranije bijelih ljudi nad crnima. Borba protiv te tiranije jest borba koja je jednako toliko važna kao i bilo koje drugo moralno i društveno pitanje oko kojeg su se posljednjih godina vodili sporovi.' (Singer,

1998, IX) Upravo je Peter Singer u 'Oslobođenju životinja' animalistički pokret proglasio posljednjim preostalim pokretom protiv diskriminacije 'Drugih', pokretom koji dolazi iza abolicionističkog, feminističkog i drugih pokreta protiv diskriminacije. On govori da, citiramo:

'Uvijek trebamo biti na oprezu kada se govori o 'posljednjem preostalom obliku diskriminacije'. Ako smo išta naučili od pokreta za oslobođenje, onda smo trebali naučiti to koliko je teško biti svjestan predrasuda skrivenih u našim stavovima prema određenim grupama sve dok nam netko snažno ne ukaže na njih. Pokret za oslobođenje zahtijeva proširenje naših moralnih horizonta.... Ako želimo izbjeći da nas svrstavaju među tlačitelje, onda moramo biti spremni da ponovno ispitamo sve naše stavove, uključujući tu i one najtemeljnije, prema drugim grupama. Svoje stavove trebamo razmotriti s točke gledišta onih koji zbog njih pate' (Ibid, XII) Singer smatra kako se naši stavovi o drugim živim bićima temelje na dugoj tradiciji predrasuda motiviranih sebičnom ljudskom željom za očuvanjem privilegija naše vrste kao dominatora te od čitatelja traži «.... da shvatite da vaši stavovi prema pripadnicima drugih vrsta predstavljaju oblik predrasude koja nije ništa manje podložna prigovorima od predrasuda u pogledu rase ili spola neke osobe.» (Ibid, XII)

Animalistički pokret je tijekom proteklih četrdeset godina od objave ove knjige prerastao u globalni i politički vrlo utjecajan pokret. Utjecaj animalističkog pokreta posebno je vidljiv u zemljama Europske Unije koje su, izložene sve snažnijem političkom pritisku animalističkih aktivista i njihovih pristaša u građanskim krugovima, u posljednjih desetak godina donijele nekoliko zakona kojima se poboljšavaju uvjeti života gospodarskih životinja, odnosno, zabranjuju pojedine brutalne metode držanja,

postupanja, transporta i egzekucije životinja. Animalizam se relativno brzo premetnuo u utjecajan pokret jer početkom '70' godina prošlog stoljeća nije bilo nijedne značajne organizacije za borbu za životinjska prava, a pitanje životinjskih prava u to se vrijeme nije razmatralo kao pitanje koje, osim etičke, ima i političku težinu. U to je vrijeme animalistički pokret bio sveden na udruge koje su promicale ljubav, povećanu skrb i moralniji odnos prema najširoj skupini kućnih ljubimaca – psima i mačkama, ili pak prema očuvanju ugroženih skupina životinja (primjerice dupina, bjeloglavih supova ili vukova). Situacija je danas znatno drugačija. Pitanja zaštite životinjskih prava dobivaju značajni medijski prostor ne samo u zapadnim demokracijama, već i u tranzicijskim državama poput Hrvatske. Ljudi, zgranuti prizorima mučenja životinja prilikom testiranja proizvoda, odbijaju kupovati proizvode onih kompanija koje ih testiraju na laboratorijskim životinjama. Udruge za oslobođenje životinja objavljuju crne i bijele liste proizvođača u odnosu na primjenu testiranja na životinjama, a široka javnost pozitivno odgovara na njihove apele bojkotom proizvoda tvrtki koji prilikom testiranja muče ili ubijaju životinje.

Kada se u široj javnosti spomene pitanje zaštite životinjskih prava najčešće se pomisli na kampanje usmjerene protiv pojedinaca koji odijevaju skupocjene predmete od životinjskog krzna, odnosno, protiv uzgajivača životinja krznaša, ili pak krznene industrije. Drugo područje koje se često poistovjećuje s pitanjem zaštite životinjskih prava je 'nehumani' odnos prema kućnim ljubimcima, ponajprije psima i mačkama. Područje djelovanja je utjecanje na neodgovorne pojedince da ne kupuju životinje ukoliko se ne misle brinuti o njima te zbrinjavanje i spašavanje kućnih ljubimca koji završe u živodernicama. Treće područje animalističkog aktivizma usmjereno je na borbu protiv testiranja lijekova, novih proizvoda, oružja i tehnologija na laboratorijskim životinjama. Četvrto područje animalističkog djelovanja usmjereno je prema zaštiti prava gospodarskih životinja, dakle onih životinja koje se uglavnom koriste u prehrambene svrhe, bilo da su same izvor mesa, bilo da su proizvođači mlijeka, jaja, vune ili sl. To se konkretno odnosi na poboljšanje uvjeta života tih životinja (koje su prisiljene živjeti u užasnim higijenskim i prostornim uvjetima), transport životinja te njihovu egzekuciju. To je ujedno i područje najvećeg otpora zahtjevima animalističkih udruga, iz razloga što upravo to područje pokriva najveći broj korištenih životinja i proizvodi ogroman materijalni profit kojeg se multinacionalne kompanije ne namjeravaju odreći zbog etičkog razloga. Naime, dok se u laboratorijskim istraživanjima u SAD-u godišnje koristi oko 10 milijuna životinja, u gospodarske svrhe uzgaja ih se i samo u SAD-u pogubi oko 10 milijardi, odnosno više od 60 milijarda godišnje u svijetu. Politički pritisak animalističkih aktivista u zemljama zapadne Europe rezultirao je donošenjem strožih propisa kojima se regulira držanje životinja, posebice kokoši nesilica, krmača te goveda. Posljednje područje animalističkog djelovanja jest kampanja kojom se od ljudi traži promjena prehrambenih navika, iz mesojedne u biljojednu, vegetarijansku ili čak vegansku prehranu. Animalističke kampanje idu u smjeru subjektivizacije prehrane koja se temelji na mesu, odnosno, razotkrivanja predrasude o 'anonimnosti' mesa koje ljudi stavljaju na tanjur. Meso koje konzumiramo u svakodnevnoj prehrani, ističu animalisti,

nije nastalo iz nečega što nema život i identitet, već potiče od konkretnog goveda, teleta, svinje, guske, pileta ili bilo koje druge 'jestive' životinje. Činjenica na koju animalisti upozoravaju jest kako je za većinu ljudi-mesoždera istina o stvarnom porijeklu mesa na tanjuru potisnuta kulturološkim fenomenom uzimanja mesa ne iz prirode, već iz trgovine, kao još jednog od anonimnih proizvoda na policama supermarketa.

Situacija u Hrvatskoj i prijedlozi za poboljšanje

U Hrvatskoj je od 2006. godine na snazi 'Zakon o zaštiti životinja' (NN 135/06, 37/13, 125/13) koji je do sada nekoliko puta mijenjan, poglavito kako bi se uskladio s odredbama EU direktiva. Iako je Zakon o zaštiti životinja u trenutku kada je donesen predstavljao velik pozitivan iskorak u odnosu na razdoblje prije, žalosna je činjenica da se ni danas, gotovo deset godina nakon donošenja Zakona, mnoge izuzetno važne odredbe Zakona ne poštuju u stvarnosti. Primjerice, stanje s napuštenim životinjama u Hrvatskoj sve je gore i ne poštuju se ne samo odredbe Zakona o zaštiti životinja, već i odredbe drugih zakona, primjerice Kaznenog zakona. Prijedlog ORaH-a je propisivanje kaznenih odredbi za neosnivanje skloništa te jačanje uloge informacijskih centara. Informacijski centri sami po sebi, posebice u manjim gradovima, nisu ni približno važni kao skloništa, ali su, jednom kad se sklonište osnuje, svakako poželjni u sklopu djelatnosti skloništa te se mogu nametnuti kao obveza kroz pravilnik o skloništima.

U ORaH-u smatramo da bi se životinje trebale smještati lokalno, a ne u udaljene općine i gradove, a koncesije smatramo preskupim i neefikasnim rješenjima za zbrinjavanje životinja. Svjesni smo svih nepravilnosti koje se pojavljuju u većini skloništa u Hrvatskoj, kao i velikog broja udruga koje ukazuju na to da problem zbrinjavanja napuštenih ljubimaca nije ni približno riješen. Iako Pravilnik o skloništima postoji i nije loš (možda je nedorečen na nekim mjestima), problem je što ga se ne poštuje i što nitko ne sankcionira kršenje svih obveza koje proizlaze iz pravilnika. Pravilnik jasno nalaže na što se treba trošiti novac dobiven iz proračuna, no činjenica je da se ne troši namjenski, štoviše, udomitelji su dužni plaćati određene svote kako bi životinja mogla napustiti sklonište. Kao i kod problema zlostavljanja i zanemarivanja životinja, najveći problem leži u veterinarskoj inspekciji koja nevoljko radi svoj posao i ignorira prijave udruga i pojedinaca. Službenici, od kojih su mnogi na poziciju došli po političkoj liniji, nerijetko su nedovoljno upoznati sa zakonom, tumače ga proizvoljno, a općenito su neprijateljski raspoloženi prema udrugama i nisu voljni uvažiti njihove prijedloge. Udruge su nemoćne jer nemaju ovlasti sprječavanja zlostavljanja ili oduzimanja životinja ukoliko su zanemarene, a kod veterinarske inspekcije ne postiže se, nažalost najčešće, ništa. Stoga je, kao i u ostalim područjima, jedna od najvažnijih stavki bez koje se ne može ništa dalje pokrenuti u bilo kojem pogledu, reforma javne uprave, a tu spadaju i veterinarski inspektori koji moraju biti educirani i motivirani da odrade svoj posao kako to i opis posla nalaže, u interesu životinja o čijoj dobrobiti trebaju voditi računa, poželjno u

suradnji s volonterima i članovima udruga. Reforma podrazumijeva i vrednovanje rada službenika u javnoj upravi kako ne bi jednom zaposleni ostali na istoj poziciji do umirovljenja bez obzira na to obavljaju li svoj posao kako treba ili ne. Nužna je i veća suradnja policije s veterinarskom inspekcijom te izlazak na teren po pozivu, kad je riječ o zlostavljanju životinje i sl. U ORaH-u smatramo da udruge za zaštitu životinja, kao neprofitne organizacije, mogu obavljati djelatnost zbrinjavanja napuštenih životinja s manje sredstava, na human način i bez usmrćivanja, međutim svjesni smo i čestih neslaganja među udrugama i netransparentnosti u radu udruga. Upravo stoga sklonište ne mora biti nužno prepušteno isključivo udrugama, ali ukoliko nije, one moraju imati dozvoljen pristup skloništu. Smatramo da voditelji skloništa moraju surađivati s udrugama kako bi se uz njihovu pomoć životinje mogle šetati i socijalizirati te kako bi potencijalni udomitelji mogli doći upoznati životinje koje traže dom. Ukoliko postoje registrirana skloništa neprofitnih organizacija ili postoji mogućnost da se uz dobru volju i sređivanje uvjeta za registraciju ona oforme, lokalna samouprava bi im trebala dati punu podršku te potom u potpunosti ili djelomično sufinancirati njihov rad. Skloništa ne bi smjela biti tvrtke i raditi na profitnoj osnovi jer se to pokazalo negativnim. Uvjeti u kojima borave životinje trebaju se redovno i strogo kontrolirati te sankcionirati ukoliko ne udovoljavaju pravilniku.

Životinjama u skloništu treba biti osigurana sva veterinarska njega. Oglašavanje životinja, jasna i transparentna evidencija njihova ulaska/izlaska iz skloništa, kao i uvjeti udomljavanja, trebali bi biti jednaki u svim skloništim u Hrvatskoj te jasno propisani, a životinje ne bi smjele napustiti sklonište nekastrirane/sterilizirane. Usmrćivanje životinja po isteku od 60 dana treba ukinuti jer je to krajnje nehumani čin, osim u slučaju, kao i kod bilo koje druge vlasničke životinje, da je eutanazija krajnja opcija radi teške povrede koja se ne može sanirati i ukoliko životinja trpi jake bolove zbog bolesti. Nužno je donijeti izmjene Zakona o zaštiti životinja u smislu ograničenja razmnožavanja posjedničkih pasa kroz kastriranje (sufinanciranjem troška kastracija temeljem provođenja obveznih programa od strane lokalnih samouprava). Uveli bi obvezu kastracije svakog psa/mačke koji nema rodovnik, ali i strožu kontrolu uzgajivača i nužnost registriranja svih uzgajivača, neovisno o broju životinja za rasplod, te je potrebno uvesti porez na uzgoj. Zabrana držanja pasa na lancu, kao i u premalim boksovima je europski standard pa se Hrvatska treba uskladiti s tim standardima, time više što smo turistička zemlja, a turisti se često zgražavaju nad takvim, nažalost, čestim pojavama. U samom Zakonu o zaštiti životinja nužno je preciznije definiranje mnogih odredbi kako bi se spriječilo proizvoljno tumačenje. Puštanje pasa bez nadzora već je zabranjeno Zakonom, ali tu ponovno zakazuju komunalni redari koji su u mogućnosti takvo ponašanje sankcionirati, ali to rijetko kada i čine. Nužno je ojačati kulturu savjesnog držanja kućnih ljubimaca, što podrazumijeva i skupljanje njihova izmeta te odgovorno ponašanje na javnim površinama, u blizini drugih pasa ili ljudi. Takva ponašanja nužno je propisati odlukama na razini lokalnih samouprava pa će se ORaH putem vijećnika/ica na razini gradova i općina zalagati za takva rješenja.

Hrvatska mora voditi evidenciju o broju kućnih ljubimaca te zbrinutih/udomljenih životinja iz skloništa, što nije teško izvedivo ukoliko postoji politička volja. Veliki problem je i nesavjestan rad nekih veterinarima koji primaju nečipirane pse na obradu ili, što se nerijetko događa, čipiraju psa, a ne uvedu podatke vlasnika u sustav te se takvo ponašanje isto treba sankcionirati. U ORaH-u se zalažemo za obvezu čipiranja svih kućnih ljubimaca, ne samo pasa, već i mačaka te ostalih životinja kod kojih se takav zahvat može izvršiti. Zalažemo se za zakonsku regulaciju rada Općinskih državnih odvjetništva na način da odvjetništva imaju obavezu proslijediti prijavu prekršajnom sudu ukoliko sami odbace prijavu jer ne pronalaze elemente kaznenog djela te da se udrugama za zaštitu životinja osigura zakonska mogućnost podnošenja prijedloga izravno prekršajnim sudovima jer se udruge, u konačnici, najčešće i susreću s takvim slučajevima. Životinje su živa bića te se zalažemo za strože kazne radi njihova zanemarivanja ili zlostavljanja. Dokazana je uska povezanost između zlostavljanja životinja i poremećaja u ličnosti te sklonost nasilju prema životinjama i ljudima. Odnos prema slabijima od sebe koji se rješava putem nasilja i nanošenje boli i patnje nužno je oštro sankcionirati i spriječiti čim ranije u mladosti. Zabrinjavajući su slučajevi zlostavljanja životinja upravo od strane djece, što je moguće riješiti jedino kroz ranu edukaciju putem vrtića i škola. Hrvatska kao zemlja članica Europske Unije svakako treba potpisati Europsku konvenciju o zaštiti kućnih ljubimaca te u potpunosti približiti svoje standarde onim državama koje su zbrinjavanje životinja i držanje kućnih ljubimaca već odavno izvrsno regulirale.

Nužno je zakonskom regulativom jasno zabraniti prodaju u trgovinama okrutnih zamki koje rade na principu ljepila. Trenutačno zbog toga ne stradavaju samo miševi i štakori nego mogu stradati mačke, ptice i druge životinje. Ljepljive zamke deru dijelove kože, krzna i perja ili se životinjama može zalijepiti njuška ili kljun, pa one umiru dugo i bolno, pri čemu ponekad i slome noge u pokušajima da se oslobode.

Opiremo se uvođenju lova lukom i strijelom jer je to čisto barbarstvo. Upoznati smo sa samovoljnim ponašanjem lovaca, odnosno njihovim 'uklanjanjem' kućnih životinja koje se kreću lovištem. Uklanjanje bi trebalo podrazumijevati poziv komunalnom redaru i smještaj životinje u sklonište, nipošto brutalno usmrćivanje i sakaćenje životinja koje nerijetko prežive neposredno ranjavanje, ali potom uginu nakon višednevnih muka. Smatramo da bi se u Zakon trebao izrijekom propisati postupak prilikom susreta sa životinjom na sljedeći način: poziv komunalnom redaru i potom smještaj životinje u sklonište ili dojava najbližoj udruzi. Lovačka društva koja dozvoljavaju usmrćivanje, a nerijetko i organiziraju 'odstrel' kućnih ljubimaca i ne-lovnih životinja trebaju se strogo sankcionirati, baš kao što je nužno sankcionirati pojedinačne slučajeve usmrćivanja životinja koje nerijetko prijavljuju udruge i pojedinci. Protivimo se izmjenama Zakona o zaštiti životinja kojima bi se dopustilo produljenje uzgoja činčila, ili drugih životinja, radi krzna. Zakon o zaštiti životinja nužno je unaprijediti, a ne unazaditi. Podržavamo stav udruge Prijatelji životinja da je nemoguće zaštititi dobrobit životinja u proizvodnji krzna. Osim toga prerada krzna uzrokuje i zagađenje okoliša.

STAVOVI ORaH-a

1) Odnos prema krznu - ZA trajnu i potpunu zakonsku zabranu uzgoja krznaša, ali i usmrćivanja divljih životinja za potrebe izrade predmeta od krzna.

2) Odnos prema kućnim ljubimcima - Nužno je čipiranje svih kućnih ljubimaca (posebice mačaka, ne samo pasa) kod kojih se takav zahvat može izvršiti te strogo financijsko sankcioniranje svih pojedinaca koji se neodgovorno odnose prema kućnim ljubimcima. Strogo kažnjavanje odgovornih pojedinaca u jedinicama lokalne samouprave koje nemaju skloništa za napuštene životinje i čija skloništa nehumano tretiraju životinje. Zabrana usmrćivanja zdravih životinja u skloništima. Obavezna kastracija i sterilizacija životinja u skloništima. Zbog sve izraženijih problema u držanju egzotičnih kućnih ljubimaca (opasnosti za okolinu i okoliš, nemogućnost postizanja adekvatnih uvjeta držanja) nužno je donijeti popis egzotičnih životinja koje se jedine smiju držati za ljubimce. Mjere su: izmjene Zakona o zaštiti životinja te provedba javne, nacionalne edukativne kampanje.

3) Odnos prema laboratorijskim životinjama - Protiv testiranja lijekova, novih proizvoda, oružja i tehnologija na laboratorijskim životinjama. ORaH se zalaže za princip dobrovoljnosti i korištenje brojnih dostupnih neživotinjskih metoda testiranja u testiranju novih proizvoda te izbjegavanje svih oblika mučenja, sakaćenja i bespotrebno usmrćivanja životinja u ove svrhe.

4) Odnos prema gospodarskim životinjama - ZA poboljšanje uvjeta života gospodarskih životinja (higijenski i prostorni uvjeti), njihov transport te njihovu egzekuciju. Kao što se u trgovinama ne kolju pilići ili svinje, trebalo bi Zakonom o zaštiti životinja zabraniti i prodaju živih riba u trgovinama i njihovo usmrćivanje pred očima kupaca, čime se krši dobrobit riba i njihovih držanjem u pretrpanim tankovima, kao i njihovim ubijanjem u prostoru trgovine. Također, propisi vezani za obavezu omamljivanja životinja prije klanja trebali bi jednako vrijediti i za obredno klanje koje provode određene vjerske zajednice jer je znanstveno dokazano da pri obrednom klanju životinje dulje i više pate. Smatramo da treba dokinuti i iskorištavanje konja za izvlačenje drva iz šuma jer se radi o prisiljavanju životinja na težak fizički rad, zbog čega stradava njihovo zdravlje, a nadležna inspekcija to ne može kontrolirati.

5) Odnos prema bezmesnoj prehrani - ZA uvođenje 'zelenog ponedjeljka' i sličnih promotivnih akcija u tijelima javne vlasti u cilju promocije zdravijih oblika prehrane, smanjenje konzumacije mesa i mesnih prerađevina, ne samo zbog etičkih razloga, već i stoga što je jedan od najvećih uzročnika klimatskih promjena stočarstvo koje u ukupnim emisijama stakleničkih plinova sudjeluje s visokih 18%. Prekomjerna i svakodnevna konzumacija mesa i mesnih prerađevina (i to nerijetko za sva tri dnevna obroka), negativno utječe na klimu te modifikacijom prehrambenih navika možemo

učiniti pozitivne pomake u smislu suzbijanja klimatskih promjena. Poruka javnosti: bezmesna prehrana, barem jedan dan u tjednu, je zdrava, okolišno odgovorna, pomaže smanjenju gladi u svijetu, dobra je za životinje i ukusna. Također, kako građanima koji se hrane vegetarijanski ili veganski ne bi bila uskraćena prehrana koju su izabrali, zalažemo se za uvođenje i dostupnost takvih obroka u svim javnim institucijama, poput bolnica, vrtića, škola, zatvora i vojske. Neovisno o svojem izboru prehrane, svi građani plaćaju poreze i pridonose svojoj zajednici te ne bi smjeli biti diskriminirani u svojem pravu na izabranu prehranu, tim više što se uočava porast broja ljudi koji izabiru vege prehranu. Podržavamo i subvencije za biljna mlijeka i ostale gotove proizvode biljnog podrijetla, čime bi ti proizvodi postali cjenovno dostupniji većem broju potrošača, a što bi posljedično pridonijelo smanjenju pretilosti, kardiovaskularnih bolesti, dijabetesa i ostalih bolesti koje stručnjaci povezuju s konzumiranjem životinjskih proizvoda. Smatramo važnim i edukaciju djece u vrtićima i školama (i njihovih roditelja i odgajatelja/učitelja) o tome da osim standardne prehrane postoje i drugi oblici prehrane (vegetarijanski i veganski) te poticanje djece na usvajanje zdravih životnih navika i prehrane od najranije dobi.

6) Odnos prema borbama i natjecanjima životinja – Protivimo se iskorištavanju životinja za borbe i organiziranju borbi bilo koje vrste životinja. Tradicionalne manifestacije ne bi se smjele temeljiti na poticanju životinja na agresivnost, kao što je to slučaj s borbama bikova u nekim dijelovima Hrvatske, ili tjeranju životinja na težak fizički rad, kao što je to u slučaju natjecanja konja u povlačenju trupaca. Hrvatska turistička ponuda treba se temeljiti na modernim sadržajima koji ne uključuju mučenje životinja.